

CIBERESPÈCIES

BUTLLETÍ ELECTRÒNIC DEL SERVEI DE PROTECCIÓ D'ESPÈCIES

ÈPOCA III

JUNY 2019 NÚM. 4

G CONSELLERIA
O MEDI AMBIENT
I TERRITORI
B

L'ÀGUILA COABARRADA PROSPERA A MALLORCA

PRATS NETS: CONTROL D'ESPÈCIES INVASORES A
LES ZONES HUMIDES • BANC DE CONEIXEMENTS
TRADICIONALS DE LA BIODIVERSITAT: SEGONA FASE

ÍNDEX DE CONTINGUTS

PRESENTACIÓ:

CANVI DE CICLE AL SERVEI DE PROTECCIÓ D'ESPÈCIES	1
--	---

NOTÍCIES DE VEGETALS	2
----------------------	---

Donam continuïtat al Pla Font i Quer de conservació de la flora pitiüsa	2
---	---

Prats nets d'invasores, control d'espècies invasores a les zones humides de les Illes Balears	3
---	---

ACTUALITAT ANIMAL	4
-------------------	---

Actualització sobre la presència de la vespa asiàtica a Mallorca	4
--	---

Les Balears col·laboren amb la reintroducció de l'àguila peixatera a la Comunitat Valenciana	5
--	---

L'àguila coabarrada prospera a Mallorca	6
---	---

Correcció d'esteses per evitar l'electrocució d'aus: se segueix avançant	7
--	---

La nacra, en "crida i cerca"	8
------------------------------	---

PRIMÍCIES DEL PROJECTE ARES	9
-----------------------------	---

Un any més, seguiment de la rara orquídia de prat	9
---	---

Primers resultats de la recerca al camp de l'escarabat de Formentera - <i>Akis bremeri</i> -	10
--	----

Banc de Coneixements Tradicionals de la Biodiversitat: segona fase	11
--	----

Presentació del Pla Terrasse als sectors més involucrats en la conservació dels rapinyaires	12
---	----

Jornades de Recerca i Gestió dins l'Àmbit Cinegètic	13
---	----

Primers cartells informatius a coves d'interès quiropterològic	13
--	----

Panell divulgatiu sobre migració de rapinyaires a Albercutx	14
---	----

Portada: Vent, el primer mascle d'àguila coabarrada que va criar a Mallorca des de la reintroducció de l'espècie. © Sebastià Torrens

Edita: Servei de Protecció d'Espècies, Conselleria de Medi Ambient i Territori, Govern de les Illes Balears

Portal web: especies.caib.es

Adreça: C/ Gremi de Corredors, 10 (Polígon Son Rossinyol) - 07009 Palma

Telèfon 971784956 - Fax 971176967 - adreça electrònica: especies@dgcpea.caib.es

Coordinació de la publicació: Carlota Viada i Josefina Maestre (Projecte ARES-SEO/BirdLife)

Revisió lingüística: Esther Cayuela - GOIB

Maquetació: MOEBO.es

© Govern de les Illes Balears

Si vols rebre el *Ciberespècies*, envia un missatge a especies@dgcpea.caib.es amb el teu nom i adreça electrònica.

Si vols consultar els *Ciberespècies* anteriors, entra aquí: <http://www.caib.es/sites/proteccioespecies/ca/ciberespecies-75778/>

PRESENTACIÓ

CANVI DE CICLE AL SERVEI DE PROTECCIÓ D'ESPÈCIES

El Servei de Protecció d'Espècies té una àmplia trajectòria, un bagatge que ha anat acumulant d'ençà que les competències en matèria de conservació de la biodiversitat foren transferides a la Comunitat Autònoma.

Però la conservació del medi ambient a les nostres illes, el germen dels primers parcs, de les finques públiques, tenen un nom propi: el de Mateu Castelló, qui va començar la tasca fins i tot molt abans.

El relleu l'agafà el seu deixeble, un jove amb molta iniciativa i resolució, precursor del moviment conservacionista a les Illes. Aquest jove, biòleg de formació i passió, provenia d'un ambient familiar molt vinculat al món cinegètic, si bé ja des de jove va sentir una forta atracció cap a l'estudi i la protecció del medi ambient. I cap allà adreçà els seus passos.

La figura de Joan Mayol ha estat lligada des dels orígens a l'Administració i, més concretament, al Servei de Protecció d'Espècies. Amb els anys ha anat creant la seva estructura i implementant projectes que, a priori, semblaven impossibles. Crec que, per ventura, un dels més destacables pot haver estat la desratització de sa Dragonera. Record la impressionant successió d'entrebancs que trobarem durant la tramitació d'aquesta, i com ell (amb la seva facilitat innata) els anava botant. Va aconseguir una fita molt important, implicant-hi un gran nombre d'administracions i personal. I els resultats són, avui en dia, ben evidents. L'illa gaudeix d'un medi, un paisatge, d'extraordinària qualitat. I els virots petits

tornaren a criar ja l'any següent. Li va quedar l'espina de no aconseguir reintroduir el vell marí a les Balears. Però la recuperació del voltor, la milana, el ferreret, etc., deu molt (jo diria que gairebé tot) a la seva figura. Actualment, no es pot explicar la història de la protecció de la biodiversitat de les Illes sense parlar d'ell.

Però el temps passa, fins i tot per a les persones que semblen inamovibles. Fa dos mesos es va jubilar, i deixà un llegat que consider irrepetible. Ara la responsabilitat ha recaigut sobre les meves espatlles. El llistó és prou alt i no serà fàcil. Durant els tretze anys que vaig fer feina com a tècnic al Servei vaig aprendre molt d'ell en l'àmbit personal i professional, però crec que un mai sap què es trobarà i com desenvolupar un càrrec com aquest en el dia a dia. Encara, avui, em resulta estrany entrar al seu despatx (ara meu) i no veure'l assegut a la que ha estat durant molts d'anys la seva segona casa.

Tanmateix, i gràcies a Déu, compto amb el millor llegat de la tasca d'en Joan durant tots aquests anys: un equip professional immillorable. Excel·lents treballadors i persones fan una feina, desbordats com van sovint sense emetre ni una sola queixa: Jorge, Eva, Rafel, Irene, Emma, Pilar, Xavier, Tomeu, i altres. Moltes gràcies a tots.

Serveixin aquestes línies per retre un merescudíssim homenatge a Joan Mayol, a qui desitjam una vida llarga i saludable vinculada a la que fins fa poc va ser la seva feina i avui dia és afició.

Ivan Ramos
Cap del Servei
de Protecció d'Espècies

© Servei de Protecció d'Espècies

D'esquerra a dreta: Joan Mayol i el seu relleu al capdavant del Servei de Protecció d'Espècies, Ivan Ramos, envoltats d'espècies prioritàries a les parets de l'oficina.

NOTÍCIES DE VEGETALS

DONAM CONTINUÏTAT AL PLA FONT I QUER DE CONSERVACIÓ DE LA FLORA PITIÜSA

A finals del 2018 va acabar aquest projecte l'objectiu principal del qual era conèixer l'estat de conservació de les dinou espècies de flora de les Pitiüses més amenaçades i escasses.

Al llarg de dos anys s'han portat a terme mesures de reforç i translocació poblacional; s'han controlat espècies invasores; s'ha estudiat la possibilitat de crear àrees biològiques crítiques en cas de necessitat; s'ha estudiat la gestió del trànsit de vehicles i pas de vianants que afectaven les espècies, especialment en zones de litoral i senderes o camins amb pas freqüent d'excursionisme, esports de muntanya, motos i bicicletes de muntanya, i s'han adoptat mesures preventives contra incendis forestals. També s'han impulsat estudis moleculars de quatre tàxons per a conèixer-ne la viabilitat genètica intrapoblacional i interpoblacional. S'han realitzat nombroses prospeccions en camp per conèixer la distribució de les espècies i la seva tendència demogràfica, mentre es recol·lectaven llavors amb destinació a un banc de germoplasma o per tal de produir planta per reforçar i/o fer translocacions de poblacions. Tot això, acompanyat d'activitats de divulgació a diferents sectors de la societat que tenen alguna relació amb el medi ambient per transmetre aquestes joies de la nostra natura.

Per donar continuïtat a aquest projecte i incrementar el coneixement sobre les espècies vegetals més singulars de les Pitiüses, i en el marc del Projecte d'actuacions de recuperació d'espècies silvestres (ARES), es duran a terme les actuacions següents:

- Seguiment demogràfic, distribució i avaluació de l'estat de conservació del conjunt poblacional del *Delphinium pentagynum* subsp. *formenterianum*, avaluant específicament l'afectació del foc sobre aquesta planta.
- Prospecció de l'illot des Vedranell i localització l'hàbitat més òptim per poder crear una nova població de *Santolina chamaecyparissus* subsp. *vedranensis*.
- Seguiment poblacional del *Medicago citrina* als illots de na Bosc, s'Espartar, es Malví Gros, es Malví Pla i ses Rates; també els dos exemplars de Cala Carbó i un a Cala d'Hort. Avaluació i marcatge de germinacions.

© Jordi Serapio

Delphinium pentagynum subsp. *formenterianum* en flor durant el seguiment demogràfic el juny de 2019.

PRATS NETS D'INVASORES, CONTROL D'ESPÈCIES INVASORES A LES ZONES HUMIDES DE LES ILLES BALEARS

El projecte “Prats nets d'invasores, control d'espècies invasores a zones humides de les Balears” està finançat per l'impost de turisme sostenible i coordinat pel COFIB (Consorci per la Recuperació de la Fauna de les Illes Balears) sota la direcció del Servei de Protecció d'Espècies de la Direcció General d'Espais Naturals i de la Biodiversitat.

L'objectiu del projecte és protegir i recuperar el medi natural mitjançant la reducció i, en els casos que sigui factible, el control i/o eradicació de les principals espècies exòtiques invasores de les zones humides més importants de les Illes Balears, amb la finalitat de conservar i oferir un ecosistema valuós i un paisatge natural de qualitat.

Aquest projecte té una duració de 24 mesos i les zones prioritàries on s'actua, actualment, són: el Parc Natural de s'Albufera de Mallorca i la Reserva Natural de s'Albufereta, el Parc Natural de s'Albufera des Grau de Menorca i el Parc Natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera.

Es treballa amb algunes de les espècies que comporten més problemes per a aquests ecosistemes, entre les quals es troben: la carpa (*Cyprinus carpio*), la tortuga de Florida (*Trachemys scripta*) i la rata negra (*Rattus rattus*) pel que fa a la fauna. Respecte de la flora, la grama americana (*Stenotaphrum secundatum*), la cotula (*Cotula coronopifolia*), l'herba de la Pampa (*Cortaderia selloana*), la figuera de moro (*Opuntia* spp.), la canya (*Arundo donax*), el rubrum (*Pennisetum setaceum*), el bàlsam o patata frita (*Carpobrotus* spp.), l'atzavara (*Agave americana*), la flor del migdia

© COFIB

Tortuga de Florida fent el niu per posar-hi els ous a s'Albufera de Mallorca.

(*Disphyma* spp.) i el kalanxoe (*Kalanchoe* spp.), moltes de les quals han colonitzat aquests ecosistemes des de jardins públics i/o privats.

Tot i que les reunions tècniques i de coordinació amb els diferents parcs naturals s'han produït durant el primer trimestre, els treballs de camp van començar la darrera setmana de març d'enguany. Fins ara, s'han retirat del Parc Natural de s'Albufera de Mallorca 1.687,53 kg de carpes; 22 exemplars de cranc blau (*Callinectes sapidus*), i 14 exemplars de tortuga de Florida. Pel que fa a les actuacions amb flora, s'ha treballat en l'eliminació de 152 m² de cotula i 628,5 m² de grama americana (*Stenotaphrum secundatum*).

Actualment, es mantenen actives nou nanses per a la captura de tortugues invasores i cranc blau, i 75 m de xarxa de tresmall per controlar carpes, que es van col·locant alternativament en diferents trams d'alguns canals de s'Albufera de Mallorca. Per a la part de flora, es prioritza, ara per ara, la feina a dues parcel·les del Parc: una que presenta grama americana i l'altra, una superfície molt extensa de cotula.

La primera setmana de juny van començar les actuacions als espais protegits de les Pitiüses amb la retirada principalment de rubrum d'una superfície d'aproximadament 9.000 m² amb alta densitat i de kalanxoe en una superfície d'aproximadament 500 m² amb alta densitat. També s'ha treballat en uns 70 peus de figuera de moro (*Opuntia* spp.) i 80 peus d'atzavara.

© COFIB

Tècnics del COFIB retirant cotula al Parc Natural de s'Albufera (Cotula coronopifolia).

ACTUALITAT ANIMAL

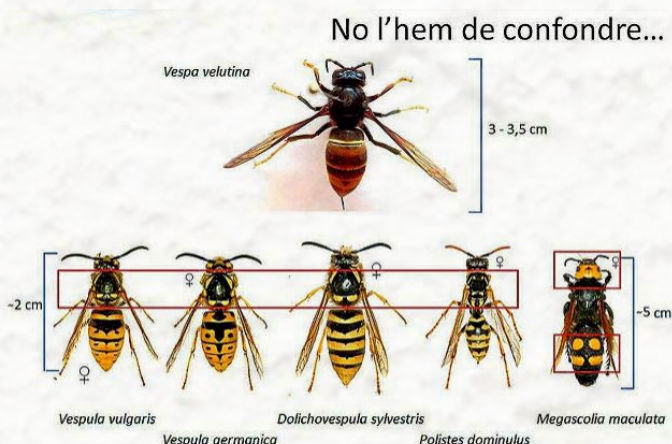
ACTUALITZACIÓ SOBRE LA PRESENCIA DE LA VESPA ASIÀTICA A MALLORCA

La vespa asiàtica (*Vespa velutina nigrithorax*) és una espècie exòtica invasora originària del sud-est asiàtic, present a Espanya des de l'any 2010, que va ser detectada a Mallorca per primera vegada el 2015. Depreda sobre les abelles silvestres i també causa greus problemes en l'apicultura.

En aquests quatre anys de presència se n'han detectat 31 nius, tots a la comarca de Tramuntana de Mallorca. El darrer niu es va trobar a Sóller el mes de juliol de 2018.

Les tasques de control consisteixen en un parament de trampes intensiu que comença a la primavera i s'allarga durant tota la temporada amb dos objectius: capturar reines fundadores a la primavera i detectar la presència d'obreres durant tota la temporada. La captura primerenca de reines fundadores evita la formació de nius nous, mentre que la captura d'obreres durant la temporada ens indica la possible presència d'un niu a la zona i posa en marxa el protocol de recerca de nius. A Mallorca s'han retirat tots els nius trobats i s'han congelat per tal d'estudiar-los posteriorment. En aquest sentit, és clau que tots els nius siguin retirats abans de la tardor, ja que és quan sorgeix la casta reproductora, per evitar així l'expansió de l'espècie.

Durant aquest 2019, la Unitat de Control de Fauna del COFIB ha col·locat unes 600 trampes a la zona de presència de l'espècie i fins ara no s'ha capturat cap vespa asiàtica. L'any 2018, a hores d'ara (finals de maig), s'havien capturat sis reines d'un total de 10 captures durant la temporada.

Il·lustració per discriminar la *Vespa velutina* d'altres espècies no invasores. En cas de dubte es recomana fer una foto i confirmar la identificació a través de l'aplicació *Vespapp* o per Whatsapp al 606875244.

Ens vols ajudar a controlar la vespa asiàtica?

Vespapp

Si veus una vespa sospitosa ens pots enviar una foto a VESPAPP!!

A l'aplicació mòbil Vespapp:

O la web: <http://vespapp.uib.es>

O a través de Twitter i Facebook:

@vespapp

#STOPVespa

606 87 52 44

Si detectes una possible vespa asiàtica o en tens la mínima sospita, comunica-ho a través de l'aplicació mòbil *Vespapp* o per Whatsapp al 606875244 del Servei de Protecció d'Espècies.

Ens trobam, per tant, en un escenari molt positiu, sense activitat detectada de l'espècie fins al mes de maig. Paral·lelament, s'han rebut uns 30 avisos de possible vespa asiàtica, tots els quals són confusions amb altres espècies de vespes.

Aquestes són dades molt positives i ens permeten ser optimistes quant al control i possible eradicació de l'espècie invasora a Mallorca. Durant aquesta campanya 2019, es preveu mantenir totes les trampes fins al final de la temporada. En cas que es detecti cap niu, es retirarà i es congelarà com s'ha fet fins ara.

LES BALEARS COL-LABOREN EN LA REINTRODUCCIÓ DE L'ÀGUILA PEIXATERA A LA COMUNITAT VALENCIANA

El mes de maig de 2018 es va dur a terme una reunió entre la Generalitat Valenciana, la Generalitat de Catalunya, el Govern Balear, la Junta d'Andalusia i diversos investigadors i membres d'organitzacions conservacionistes. Entre les conclusions de la reunió es va arribar a l'acord de reintroduir l'àguila peixatera a l'entorn del Cap de Sant Antoni (Alacant) per reconnectar la població balear amb la peninsular.

Des de la Generalitat Valenciana es va sol·licitar la col·laboració de la nostra Comunitat Autònoma, per si era possible aportar polls per al projecte de reintroducció. Posteriorment, es va dur a terme una anàlisi i simulacions demogràfiques que demostraren que l'extracció de dos polls anuals d'àguila peixatera de la població de les Illes Balears no comprometria l'estat de conservació de la població balear i permetria que aquesta seguís creixent.

L'àguila peixatera pon de dos a tres ous que desclouen després d'una quarantena de dies d'incubació. Com en molts d'altres rapinyaires, el tercer poll sol ser el més menut i dèbil i, moltes de vegades, si no és un any bo per a la parella, mor

per inanició o devorat pels germans (caïnisme). És per aquest motiu que es pot salvar aquest tercer poll i, després d'un període de creixement a un centre de recuperació fins que arriba a l'edat de menjar tot sol i regular la seva temperatura, reintroduir-lo a la natura.

Una vegada analitzada la disponibilitat de polls de la població balear, la Direcció General de Medi Natural i Espais Naturals i el Servei de Protecció d'Espècies de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca van trobar adient oferir dos polls d'àguila peixatera cada any (durant el 2019 i 2020) per destinar-los al Pla de Reintroducció de l'Àguila Peixatera a la Comunitat Valenciana.

Els polls d'àguila peixatera seran traslladats al Centre de Recuperació de Fauna de les Illes Balears a Mallorca (COFIB - Santa Eugènia), on seran alimentats pels tècnics del centre en condicions controlades. Al COFIB, hi seran fins al moment que compleixin trenta dies d'edat, moment en el qual viatjaran a València per dur a terme l'alliberament mitjançant la tècnica d'alliberament assistit o *hacking*.

Niu d'àguila peixatera a Mallorca amb tres polls crescuts.

L'ÀGUILA COABARRADA PROSPERA A MALLORCA

La població de l'àguila coabarrada o de Bonelli (*Aquila fasciata*), reintroduïda a Mallorca a partir del 2011, es desenvolupa més bé del que es podia preveure inicialment.

Amb l'alliberament d'Ivo, el març del 2019, un mascle procedent del tràfic il·legal que havia estat més de vuit anys en captivitat a Bulgària, el Servei de Protecció d'Espècies dona per tancada la reintroducció d'aquesta espècie.

En total, s'han alliberat 43 exemplars de fora i 24 més han nascut a l'illa de les 8 parelles territorials establertes, i el 2019 ja tenim la tercera generació d'àguiles mallorquines. La població actual s'estima en uns 35 exemplars i el 2019 han estat 8 els polls nascuts de 6 parelles reproductores.

La seva adaptació ha estat de llibre, instal·lant-se en territoris amb penya-segats però també fent el niu damunt pins, alimentant-se del que més abunda, com gavines, eriçons i altres rapinyaires, a més de conills, llebres, tudons o perdius.

La reintroducció va ser possible gràcies al projecte LIFE BONELLI (LIFE 12 NAT/ES/000701). Ara, un segon projecte (AQUILA a-LIFE, LIFE 16 NAT/ES/000235) replica l'experiència mallorquina a Sardenya, on el 2019 és el segon any de reintroducció. Qui sap si prest podrem cedir exemplars de la pròspera població mallorquina perquè l'espècie també torni a aquesta illa propera.

A Mallorca, AQUILA a-LIFE (executat per la Fundació Natura Parc) desenvolupa diverses actuacions, entre les quals un

© Carlota Viada

Un dels vuit polls nascuts el 2019 a Mallorca capturat per ser marcat i per prendre'n mostres biològiques.

interessant estudi sobre l'adaptació ecològica de l'àguila. Es fan censos de disponibilitat d'aliment, col·locació de fotoparanyals als nius per conèixer-ne la dieta, censos d'altres rapinyaires a l'entorn dels nius, etc. Esperem que les conclusions siguin útils per conèixer el rol exacte que aquest superdepredador desenvolupa a una illa on la natura s'havia avesat a viure sense aquesta figura clau. A més, AQUILA a-LIFE contribueix al seguiment de la població mitjançant el marcatge dels polls amb dispositius de geolocalització; d'aquesta manera, se'n pot conèixer l'evolució.

© Tomeu Morro

Dos dels polls d'un niu mallorquí damunt un pi el 2019.

CORRECCIÓ D'ESTESSES PER EVITAR ELECTROCUCIÓ D'AUS: SE SEGUEIX AVANÇANT

88 SUPORTS CORREGITS EL 2018 AMB UNA INVERSIÓ DE 225.000 EUROS

El 2018 el Programa Avilínia ha corregit 62 suports elèctrics perillosos a Mallorca, a zones especialment prioritàries per àguila coabarrada, com la comuna de Petra, Manacor o Lloseta, que també afavoriran altres rapinyaires amb les quals comparteixen l'espai.

A més, s'han corregit 26 suports més on s'han registrat incidències d'electrocució d'espècies protegides. El 2018 totes les correccions s'han duit a terme a l'illa de Mallorca, excepte una a Menorca (al terme d'Alaior). El 2019 es van fer més correccions a Menorca, gràcies a les dades aportades per un estudi del Consell Insular de Menorca.

La inversió total el 2018 ha superat els 50.000 euros anuals del Conveni Avilínia, en el qual inverteix 24.000 euros cada part (Govern de les Illes Balears i ENDESA). La resta, fins a arribar als 225.000 euros (177.000 euros), prové d'aportacions extres per part d'ENDESA, que el Govern agraeix enormement.

1.395 ACTUACIONS AMB MÉS D'1.100.000 EUROS D'INVERSIÓ TOTAL DES DE 2004

Les primeres actuacions a les Illes Balears per minimitzar l'afectació d'aus per esteses elèctriques són de 1980, quan es va senyalitzar la línia que travessava s'Albufera de Mallorca. Entre 1998-1999, arran d'un conveni amb el Govern Balear, es van aïllar 918 suports per evitar l'electrocució, amb una inversió de 100 milions de pessetes (uns 600.000 euros).

El 2004 es va signar un conveni de col·laboració entre ENDESA i el Govern de les Illes Balears anomenat *Programa Avilínia*. Fins ara cada part hi ha invertit 24.000 euros anuals, amb aportacions extres puntuals per part d'ENDESA. L'objectiu era disminuir les electrocucions de milà, àguila peixatera i, des del 2011, d'àguila coabarrada, les espècies amenaçades més vulnerables a l'electrocució. En 15 anys s'han fet 1.395 actuacions amb més d'1.100.000 euros d'inversió total.

Actuacions realitzades

Mallorca	964
Menorca	358
Eivissa/Formentera	73
Total	1.395

Taula resum de les intervencions realitzades per Avilínia entre 2004 i 2018

A PATIR DE 2019 ES DUPLICA L'APORTACIÓ ECONÒMICA A AVILÍNIA

L'electrocució segueix sent la principal causa de mortalitat d'espècies catalogades i, si bé encara queda molta feina per fer, també se n'ha fet molta i se'n comencen a notar els resultats. De fet, totes les rapinyaires vulnerables a l'electrocució mostren actualment tendències poblacionals positives.

L'anunci del Govern de les Illes Balears i ENDESA de duplicar la dotació econòmica del Programa Avilínia (de 50.000 a 100.000 euros anuals) és garantia del compromís d'ambdues institucions per arribar a l'objectiu 1 del Pla Terrasse de recuperació dels rapinyaires per «minimitzar l'electrocució de rapinyaries tant com sigui tècnicament possible»; si bé, ENDESA ja fa uns anys que aporta més de la quantitat establerta al conveni.

Reunió de coordinació per minimitzar l'electrocució dins el marc del Pla Terrasse del passat 23 de maig.

© Carlota Viada

COORDINACIÓ NECESSÀRIA

El 24 de maig va tenir lloc una reunió de coordinació per minimitzar l'electrocució en el marc del Pla Terrasse, convocada pel Servei de Protecció d'Espècies i SEO/BirdLife. Hi van ser presents dotze persones entre personal del Servei de Protecció d'Espècies, ENDESA, tècnics dels consells insulars d'Eivissa i de Menorca, agents de medi ambient, tècnics d'IBANAT, Fundació Natura Parc/AQUILA a-LIFE, una consultora del Servei i SEO/BirdLife. Les converses van ser molt útils per definir criteris de correcció, donar un impuls a les inspeccions a Eivissa, promoure més correccions a Menorca i Eivissa i, en definitiva, per apropar els equips de les diferents illes i establir mecanismes de coordinació amb el Programa Avilínia.

LA NACRA, EN “CRIDA I CERCA”

La nacra (*Pinna nobilis*) és un mol·lusc bivalve endèmic de la Mediterrània que arriba a assolir més d'un metre de longitud.

L'espècie pateix actualment una epidèmia de mortaldat extrema per un paràsit, que en només tres anys l'ha portat a la desaparició en gairebé totes les costes espanyoles i que ja s'estén per la resta de la Mediterrània, la qual cosa podria comportar l'extinció definitiva de l'espècie.

No obstant això, en el cas de les Illes Balears, en els dos darrers anys s'han detectat alguns individus (tot just mitja dotzena) que aparentment han resistit l'atac del paràsit. Aquests individus podrien ser una esperança de cara a la possible recuperació de l'espècie en el futur. Alguns d'aquests han estat traslladats a llocs més segurs en la recerca d'unes condicions que minimitzin els riscos que, a part del mateix paràsit, afecten aquesta espècie, com la recol·lecció il·legal, la contaminació, l'impacte d'àncores o els depredadors naturals. Tot i això, quatre d'aquests individus no han sobreviscut.

Ara bé, el fet d'haver trobat esporàdicament algun exemplar ens fa pensar que és possible que quedin més individus vius i que, encara que amb poques possibilitats d'èxit atesa la situació crítica extrema, caldria intentar fer un esforç extra per conservar aquests exemplars tan valuosos.

Moment de la plantació d'una nacra al Parc Nacional de Cabrera, el passat mes d'abril.

Així, al llarg de 2019, el Servei de Protecció d'Espècies disposa d'un projecte pilot per localitzar exemplars vius de nacra, així com per fer-ne la cura, el seguiment i la protecció. Es compta amb l'assessorament científic d'experts del Centre Oceanogràfic de les Balears de l'Institut Espanyol d'Oceanografia (COB-IEO), que, juntament amb personal tècnic de la Conselleria, inclòs el Parc Nacional de Cabrera i mitjançant la contractació d'una empresa especialitzada, treballen des de principis de 2019.

Com a resultats rellevants, s'han localitzat quatre nous individus vius: un a Menorca (localitzat per un observador

Imatge d'un dels col·lectors de larves de nacra instal·lats per IMEDEA CSIC-UIB a diferents indrets de les illes.

particular), un altre a Mallorca (per un mariscador) i dos a Cabrera (per personal del COB-IEO). Sembla molt poc, però si es té en compte que fins en aquest moment només teníem dos exemplars vius confirmats, implica multiplicar per tres la població. Un d'aquests, el de Mallorca, ja va ser traslladat amb èxit a una zona de reserva del Parc Nacional de Cabrera el passat dia 29 d'abril, coincidint amb l'aniversari de la declaració d'aquest com a tal.

A més, s'ha localitzat un altre individu, en aquest cas juvenil, reclutat en un col·lector de larves a la Mola de Maó. Se tracta d'un sistema per atrapar larves de nacra i facilitar la seva fixació a llocs localitzats. Tot i que hi ha dubtes que realment sigui *P. nobilis* i no *P. rudis*, finalment s'ha decidit dur a terme també la translocació de l'individu al Parc Nacional de Cabrera. L'operació, encara que amb una logística ben complicada (de trasllat des de Maó a Cabrera), es va completar amb èxit el passat dia 23 de maig. Encreuem els dits i esperem que es confirmi que és *nobilis*.

Animam a tots els que bussegen en les nostres aigües a estar atents i a comunicar-ne immediatament la ubicació en cas de trobar algun exemplar (especies@dgcapea.caib.es). Cada observació compta i el treball en col·laboració de tots els sectors involucrats és fonamental per a la preservació d'aquesta espècie tan emblemàtica en situació crítica.

PRIMÍCIES DEL PROJECTE ARES

El Projecte d'actuacions per a la recuperació d'espècies silvestres (ARES) conté una vintena d'iniciatives de conservació de la fauna i flora més amenaçada de les Illes Balears i ha estat contractat per la Conselleria de Medi Ambient i Territori a SEO/BirdLife. S'executa entre el 2018 i el 2020.

UN ANY MÉS, SEGUIMENT DE LA RARA ORQUÍDIA DE PRAT

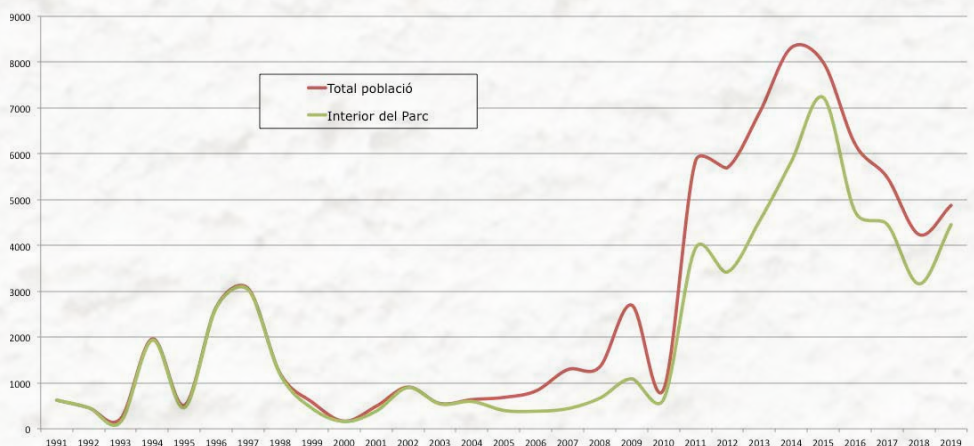
L'orquídia de prat (*Anacamptis robusta*) té a s'Albufera de Mallorca la seva única població europea; a part, només se'n coneixen dues poblacions més al nord d'Àfrica. Està protegida i és molt vulnerable, motiu pel qual és objecte d'un acurat seguiment anual.

Se n'han visitat 53 (46 dins i 7 fora dels límits del Parc Natural de s'Albufera de Mallorca) amb presència de floracions en 29 d'aquestes (25 dins i 4 fora dels límits del Parc). La xifra total de tiges florides ha estat de 4.876, de les quals 4.453 (el 91,3 %) estan situades dins els límits del Parc i 423 (el 8,7 %) són fora d'aquest. La comparativa amb les dades històriques és d'una lleugera remuntada segons els censos dels darrers quatre anys. En general, les poblacions es mantenen o pugen lleugerament, excepte a Son Bosc, on han minvat un 60 % si les comparem amb l'any 2018. En aquesta zona s'hi ha observat un nombre notable d'exemplars afectats per una possible infecció fúngica.

També s'han trobat 15 peus d'híbrids *Anacamptis x albuferensis*, molts menys que l'any anterior (67 peus), tots fora del Parc Natural de s'Albufera. A més, destaca la floració de l'exemplar de gall gros (*Serapias vomeracea*) a ses Puntes, única localitat de les Balears on és present.

Esquerra. Orquídies de prat entre canyet a la zona de s'Amarador. Dreta. Galls grossos (*Serapias vomeracea*) a ses Puntes. © Pere Vicens

Evolució del nombre de peus d'orquídies de prat des del 1991.

PRIMERS RESULTATS DE LA RECERCA AL CAMP DE L'ESCARABAT DE FORMENTERA *Akis bremeri*

Akis bremeri, un escarabat dunar endèmic de l'illa de Formentera, és objecte d'un esforç de camp per definir-ne l'àrea d'ocupació i de presència.

Sembla que, com ja se sospitava, la seva presència està molt restringida a una petita àrea, la qual cosa el converteix en una de les espècies d'escarabats més escasses pel fet de ser àpter (sense ales) i estar ubicat a una petita illa. Si bé, se l'ha cercat per diversos punts amb hàbitat idoni, només apareix en àrees degradades, humanitzades. Seguint els seus costums antropòfils, es troba associat a àrees amb restes de menjar i enderroc.

Això sí, allà on n'hi ha, sembla que és relativament abundant. D'aquesta manera, és molt vulnerable per la seva petita àrea d'ocupació: només una estreta franja dunar a Formentera.

Jordi Serapio (biòleg d'Eivissa) continuarà fent seguiment de la població per mirar de localitzar noves ubicacions. El proper mes de setembre, una vegada passada la temporada d'estiu, durant la qual els escarabats baixen la seva activitat, Amador Viñolas (entomòleg expert del Museu de Zoologia de Barcelona) tornarà a fer una darrera batuda abans de preparar l'informe final amb conclusions i recomanacions de gestió.

Jordi Serapio i Amador Viñolas durant la feina de camp al maig de 2019 a Formentera en la recerca d'exemplars d'*Akis bremeri*. © Jordi Serapio

Un dels exemplars d'*Akis bremeri* trobat a la campanya d'enguany.

BANC DE CONEIXEMENTS TRADICIONALS DE LA BIODIVERSITAT DE LES BALEARS: SEGONA FASE

Els coneixements tradicionals són un conjunt de sabers, valors, creences i pràctiques concebuts a partir de l'experiència d'adaptació a l'entorn local al llarg del temps, compartits i valorats per una comunitat i transmesos de generació en generació. Aquest concepte expressa l'íntima relació de l'home amb la biodiversitat i amb el medi on viu i ha de ser preservat.

La Llei 42/2007, de 13 de desembre, del patrimoni natural i de la biodiversitat reconeix la necessitat de conèixer, conservar i fomentar els coneixements i pràctiques tradicionals d'interès per a la biodiversitat. A l'article 74 indica que les administracions públiques han d'elaborar inventaris de coneixements tradicionals que permetin avançar en el coneixement i conservació d'aquests.

El 2016 es va iniciar la compilació del Banc de Dades de Coneixements Tradicionals de la Biodiversitat de les Illes Balears, amb la incorporació de 4.335 dades.

Una de les accions del Projecte ARES implica continuar aquesta tasca de recopilació, investigant dades publicades i disperses en les fonts informatives corresponents (llibres, articles científics), però també captant dades orals o inèdites mitjançant almanco 50 entrevistes personals a gent de la

mar i del camp. L'objectiu és incorporar 10.000 registres més al Banc de dades actual.

S'ha encomanat aquesta tasca al Museu Balear de Ciències Naturals de Sóller i des d'aquí convidam a tothom que pugui contribuir a contactar amb aquesta entitat abans del l'octubre de 2020 (tel.: 971 634064, museubcn@gmail.com, persona de contacte: Carol Constantino).

Els tipus d'usos tradicionals a les Illes Balears s'agrupen en quinze categories: ús medicinal, ús gastronòmic, ús combustible, caça, pesca, construcció, construcció naval, indústria i artesanía, altres usos tradicionals, ús ornamental, creences populars, refranys, gloses i dites populars, noms populars i rondalla.

Per a més informació, recomanem consultar, en relació amb aquest tema, el complet portal web del Ministeri per a la Transició Ecològica, on es pot descarregar l'Inventario español de los conocimientos tradicionales relativos a la biodiversidad (IECTB): https://www.miteco.gob.es/es/biodiversidad/temas/inventarios-nacionales/inventario-espanol-de-los-conocimientos-tradicionales/inventario_esp_conocimientos_tradicionales.aspx

La flora de les fonts i síquies ha estat utilitzada des d'antany, entre d'altres, pels seus usos medicinals i gastronòmics.

PRESENTACIÓ DEL PLA TERRASSE ALS SECTORS MÉS INVOLUCRATS EN LA CONSERVACIÓ DELS RAPINYAIRES

© Carlota Viada

Reunió de presentació del Pla Terrasse a sa Granja (Palma).

El Pla Terrasse de recuperació, conservació i seguiment dels rapinyaires diürns de les Illes Balears va ser preparat el 2018 i, actualment, està pendent d'aprovació oficial per part del Comitè Assessor de Flora i Fauna de les Illes Balears (CAFFIB) per publicar-lo al BOIB per ordre del conseller.

Com a primer pas per motivar una participació efectiva també en la fase d'aplicació, el Servei de Protecció d'Espècies i SEO/BirdLife van proposar una jornada de presentació del Pla a les principals entitats involucrades per al dia 23 de maig.

Hi van participar un total de 38 persones de 6 serveis del Govern de les Illes Balears (agents de medi ambient, Espais Naturals, Planificació, Projectes, Gestió Forestal i Protecció d'Espècies), 2 consells insulars (Menorca i Mallorca), 4 associacions de conservació de la natura (SOM, FVSM, SEO/BirdLife, GOB-Menorca), l'única empresa elèctrica de distribució a les Balears (ENDESA), 2 ens públics (IBANAT i COFIB) amb representants de cinc espais naturals protegits (Paratge Natural de la Serra de Tramuntana, Parc Natural de s'Albufera des Grau, s'Albufera de Mallorca i l'Albufereta, ses Salines d'Eivissa i Formentera i les reserves naturals des Vedrà, Vedranell i illots de

Ponent d'Eivissa), una entitat científica (IMEDEA CSIC-UIB), un projecte europeu (AQUILA a-LIFE de part de la Fundació Natura Parc) i una consultora ambiental.

La reunió va tenir un marcat caràcter participatiu i d'intercanvi d'experiències i capacitats. Es van triar els temes més rellevants per poder-hi fer feina, obviant el tema del verí, que disposa d'un pla específic també en tràmit d'aprovació al CAFFIB. Els temes triats van ser l'electrocució, els dispars, les col·lisions, les molèsties als nius durant la reproducció i l'ofegament a safareigs.

Per a cada tema es va fer una o dues petites exposicions inicials, seguides d'un repàs de les accions previstes al Pla Terrasse per a cada un dels temes, per obrir un debat al qual s'instà els participants a aportar propostes per millorar l'aplicació de les accions descrites, així com propostes de com cadascú podria contribuir-hi des de la seva responsabilitat.

El resultat va ser molt enriquidor i encoratjador. L'objectiu és que tots els sectors involucrats contribueixin també en l'aplicació del Pla i sembla que anam per bon camí.

JORNADA DE RECERCA I GESTIÓ DINS L'ÀMBIT CINEGÈTIC

El Consell de Mallorca va organitzar el dia 4 de maig una jornada científicotècnica de les espècies cinegètiques i models de gestió socioambientals de la caça, a la qual van convidar Carlota Viada per parlar del Pla Terrasse i, més específicament, del rol dels superdepredadors a la natura.

El programa de la jornada va ser molt complet i variat i va concloure amb la publicació de totes les presentacions en format de monografies de la Societat d'Història Natural de les Balears, molt recomanable. Es poden descarregar a l'enllaç següent:

http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/monografiesHistoriaNaturalVolums/index/assoc/Monograf/iesSHNB_/2019vol028.dir/MonografiesSHNB_2019vol028.pdf

© David García/IRBI

Col·locació d'un dels cartells a prop d'una cova menorquina.

Recerca i gestió dins l'àmbit cinegètic

Guillem X. PONS, Antoni BARCELÓ, Maria MUÑOZ, Laura DEL VALLE, Bartomeu SEGUÍ (Editors)

MONOGRAFIES DE LA SOCIETAT D'HISTÒRIA NATURAL DE LES BALEARS, 28

Portada de la Monografia 28 de la SHNB, que recull les actes de la Jornada de Recerca i Gestió dins l'Àmbit Cinegètic.

PRIMERS CARTELLS INDICATIUS A COVES D'INTERÈS QUIROPTEROLÒGIC

Dins el marc del Projecte ARES, SEO/BirdLife ha de col·locar cartells informatius a 23 coves. És una de les accions previstes al Pla Balcels de recuperació de ratapinyades cavernícoles a les Balears.

Hem començat per Menorca, on el personal d'IRBI (contratat per SEO/BirdLife per dur a terme aquestes accions) ha col·locat ja 3 panells a coves ocupades per ratapinyades i on en determinades èpoques de l'any és recomanable evitar molèsties.

PANELL DIVULGATIU SOBRE MIGRACIÓ DE RAPINYAIRES A ALBERCUTX

A final de maig es va col·locar un panell divulgatiu sobre el fenomen de la migració de rapinyaires per la península de Formentor, que se segueix sobretot des de la Talaia d'Albercutx. De fet, hi ha un Grup d'Observadors de Rapinyaires d'Albercutx (GORA) que es farà càrrec del panell i el guardarà durant l'hivern per evitar que es deteriori.

L'activitat d'observació a Albercutx s'estén des del març fins al juny i de manera més intensa durant els caps de setmana, atesa la condició d'amateurs dels participants. Es registren totes les observacions i es publiquen a l'Anuari Ornitològic de les Balears (editat anualment pel GOB).

La ubicació estratègica de la talaia, just al començament de la península de Formentor, l'extrem més al nord de l'illa de Mallorca i punt de sortida de les aus migratòries que tornen des de l'Àfrica cap a Europa per a la reproducció, així com la seva altitud, la fan perfecta com a lloc per a l'observació d'aquest fenomen biològic que és la migració.

A més, aquest indret és visitat per centenars de turistes locals i estrangers, atrets per l'espectacular paisatge i l'ampla panoràmica de la qual es pot gaudir des de la talaia, a 380 metres sobre el nivell de la mar. Molts d'ells s'interessen per l'activitat ornitològica, la qual cosa es pot aprofitar per difondre la importància dels rapinyaires, que és un dels objectius del Servei de Protecció d'Espècies i de SEO/BirdLife amb la col·locació d'aquest panell. Aquesta actuació contribueix a l'aplicació del Memoràndum d'enteniment sobre conservació de rapinyaires migratoris a l'Àfrica i Euràsia del Conveni de Bonn, el qual ha estat subscrit per

l'Estat espanyol. Més informació a <https://www.cms.int/raptors/en>.

Des del *Ciberespècies* volem agrair les facilitats i la col·laboració de la família Capllonch Ramonell, propietària d'Albercutx.

Resta pendent la millora del substrat per facilitar la instal·lació dels trespeus amb telescopis i del moviment dels ornitòlegs sense risc de caure, projecte que està pendent del vistiplau de l'Ajuntament de Pollença.

Membres del GORA (Grup d'Observadors de Rapinyaires d'Albercutx) celebren la col·locació del panell a Albercutx.

© Javier Quintana/GORA

Ciberespècies és el butlletí electrònic del Servei de Protecció d'Espècies.

L'època III s'enmarca dins el projecte ARES (Actuacions per a la Recuperación d'Espècies Silvestres) que el Servei de Protecció d'Espècies ha contractat a SEO/BirdLife.

La seva distribució es farà per correu electrònic i també estaran disponibles a la plana web del Servei dins aquest enllaç:

<https://www.caib.es/sites/proteccionpecies/ciberesppecies-75778/>

GOBI
CONSELLERIA
MEDI AMBIENT
I TERRITORI

SEO
BirdLife